

*Handelyngen des particulieren synodi, gehouden
binnen Almar den 14^{en} Junij ⁹⁾ anno 1605.*

Propositie. — De broederen, die van wegen de classen tot dese vergaderinge gecommiteert waren, verschenen synde, is deselve na beslyt des synodi, tot Amsterdam de laetste mael gehouden, aengevangen geworden doir een propositie, die CORNELIUS HILLENIUS uyt het 4de cap des eersten brieffs aen de Corinthen over het 2^c vers gedaen ende daeraen met een gebedt, oock tot de verkiesinge des praesidis, assessoris ende scribae dienende, geeyndicht heeft.

Credentien overgelevert — De credentien dergener, die van de classen

---

1) »verwesen” C en E hebben »ter doodt verwesen”. 2) »ouderen” C heeft »ouderen in syne jonckheyt”. 3) »van wegen — Enchuijsen” ontbr. in C. 4) »45” ontbr. in E. C heeft »45, 46, 47, 48, 49, 50, 51.” 5) »geeijndicht” C heeft »met dancksegginge geeyndicht”. 6) »synodum” ontbr. in C. 7) »Actum — 1604” C heeft »Aldus gedaen tot Edam desen 26 Junij anno 1604”, E »den 26 Junij”. 8) De handteekeningen van praeses en scriba zijn in C weggesneden. Er staat nog: »onder stont geschreven”. In E ontbr. de handteekening van den scriba. 9) »Junij” D heeft »Junij ende geeijndicht den 17 derselver maent.” Evenzoo C.

tot desen synodum uytgesonden syn geweest, overgegeven ende voor den broederen voorgelesen synde, syn dese navolgende broederen bevonden tot dese vergaderinge te behooren.

Uyt de classe van Almar:

CORNELIUS HILLENUS ¹⁾, dienaer Jesu Christi binnen Almar.

GUALTERUS ADRIANI, predicant tot Graft ende Ryp.

CORNELIS JANSZEN VAN DER NIEUBURG, ouderlynck tot Almar.

JAN HUBERTSZEN, ouderlynck tot Nieuwe Nieuddorp.

Van Harlem:

JOANNES BOGAERT, bediender des woorts Gods tot Harlem.

NICOLAUS ALLERTSZEN, dienaer des woorts Gods tot Oostzanen.

ARIS OUTGERSZEN, ouderlynck tot Harlem.

CORNELIS ISBRANTSZEN, ouderlynck tot Isp

Van Amsterdam:

LUCAS JOANNIS, predicant tot Amsterdam.

JOANNES SILVIUS, dienaer Jesu Christi tot Slooten.

CORNELIS SCHELLINGER, ouderlynck tot Amsterdam.

JAN CORNELISZEN, ouderlynck tot Blaricom

Van Hoorn:

CORNELIS JANSZEN, dienaer des h. evangelii tot Schellynckhout.

JAN CORNELISZEN, dienaer de woorts tot Eertswoude

GERBRANT EVERTSZEN, ouderlynck tot Abbekerek

ALBERT JANSZEN, ouderlynck tot Twisch.

Van Enckhuysen:

PIETER ALBERTSZEN, dienaer Jesu Christi tot Enckhuysen.

FREDRICUS BROECKERUS, dienaer Jesu Christi tot Binnewysen.

MATTHYS JACOBSEN, ouderlynck tot Medenblyck.

GERRIT PIETERSZEN, ouderlynck tot Hoochcaspel.

Van Edam

CAROLUS PETRI, dienaer der gemeynte Christi tot Purmerende.

JORIS JORISZEN STRYDT, predicant tot Ransdorp.

JAN HENRICKSZEN JANKNECHT, ouderlynck tot Edam.

SIMON JANSZEN, ouderlynck tot Ipendam.

Verkiezinge praesidis, assessoris, scribae. — Na het lesen der credentien ende kennisse dergener, die uyt de classen verschenen waren, syn met gemeener bestemminge vercoren tot eenen praesidem JOANNES BOGARDUS, bediender der gemeynte Jesu Christi tot Harlem, tot eenen assessorem PETRUS ALBERTI, bediender des h. evangelii tot Enckhuysen, ende tot eenen scribam CORNELIUS HILLENUS, dienaer Jesu Christi tot Almar.

¹⁾ Hierbij staat in margine »personen deser vergaderinge”. Zoo ook in B.

Credentien aengenomen. — De credentien der broederen der classen overdacht ende geexamineert synde, syn deselve by de vergaderinge voir vol aengenomen, alleen dat de credentie der classe van Hoorn niet mede van den praeside haers classis en was onderteyckent, waarin, als de broeders haer ontschuldichden, heeft de vergaderinge daerin een genoegen genomen.

De heeren commissarissen. — Syn mede van wegen den E.E. heeren Staten met credentie verschenen de eerentfeste, wyse, hoochgeleerde heeren mr. ROMBOUT HOGERBEETS, raet ordinaris in den Hoogen Raet, ende mr. NICOLAUS CROMHOUT, raet ordinaris in den Provincialen Raet, om uyt den name derselver E.E. heeren Staten na voorgaende gewoonte tegenwoordich te syn ten eynde alles, tweck in dese vergaderinge verhandelt sal werden, stichtelyck geschieden moge.

Gedeputeerde uyt andere synoden. — Insgelycks syn mede met behoorlycke credentie gecompareert de E. WILHELMUS BAUDARTIUS, dienaar Jesu Christi tot Suytphen uyt den name des synodi van Gelderlandt.

Item de E. FESTUS HOMIUS, bediender des woorts Gods tot Leyden, ende D. DANIEL DOLEGIUS, bediender des h. evangeliï tot Delft, van wegen de synodale vergaderinge in Suijthollandt om volgende de aengenomen ende nu bevestigde gewoonte der correspondentie deser vergaderinge by te syn ende deselve met goeden raet ende advysen behulplich te wesen.

1.

Tyt der vergaderinge. — Is van wegen den tyt der vergaderinge by de meeste stemmen voor goet ingesien, dat men des mergens van acht uren tot elven ende des namiddachs van twee tot den sessen vergaderen sal.

2.

Van den synode nationaal. — Aengaende het aenhouden om by den E.E. heeren Staten het houden des nationalis synodi te vercrygen, hebben de deputati des synodi verclaert, dat by haer tot voorderinghe desselfs wel in den eersten requeste gestelt maer niet overgegeven was geweest, dewyle de E. heere Advocaet te kennen hadde gegeven, dat men sulcx sonder de uytdruckinghe der redenen, die de kercken tot hetselve versoeck veroorsaecken, daerby te voegen niet versoecken en soude. Dat sy derhalven eenige redenen (als van wegen eenige appellen, die op verscheyden tyden ad synodum nationalem geschiet waren; het vervallen der gemeener kerckenordininge; eenige punten, die in deselve wel dienden tot nootsaeckelycke stichtinge vermeerdert off oock verandert te wer-

den; om de goede eenicheyt ende correspondentie onder den kercken te meer te bevestigen; om bequaeme middelen te beramen, waerdoor tsy met tegenstaen der secten ende ketterien, met refutatien derselver boecken, met eenige tractaetgens uyt te geven etc de leere der waarheyt te meer voorgestaen mochte werden; van wegen verscheyden clachten, swaricheden ende vragen der kercken particulier, die niet anders dan door middel des synodi nationalis connen gebetert worden etc) by haer gestelt wesende, den E. E. heeren Staten overgelevert hadden, waerover als by denselven E. E. heeren versocht wort, dat hare E. noch naerder ende particulierer specificatie verতোout soude werden, dat sy sulcx tot dese vergaderinge overbrachten, ten eynde bedacht werde, wat hierin veeders soude dienen gedaen te werden. De synodus, dit stuck aenmerckende ende verstaende, dat men in het versoeck desselvs volgende voorgaende beslyuten sal aenhouden, te meer dewyle goede hope gegeven wort, dat de E. heeren Staten van Utrecht, die tot noch toe het houden des synodi nationalis niet hebben connen inwilligen, tot hetselve ¹⁾ verstaen sullen, heeft geresolveert, dewyle het niet voor raetsaem noch vruchtbaer ingesien wort alle particuliere saecken te specificeren, alsoo die, het consent des synodi vercregen synde, uyt allen synoden particulier versamelt sullen werden, dat de deputati, op de twee generale redenen, dewelcke syn de onderhoudinge der suyverheyt der leere ende stichtelycke regeringe der kercke, vaststaende, met neersticheyt aenhouden ende den E. heeren Staten van Utrecht tot het inwilligen desselven aensoecken sullen.

3.

Refutatie der argumenten der Wederdooperen. — Alsoo D doctor JACOBUS ARMINIUS de vergaderinge door den deputatos hadde laten aenseggen, dat de kercken van wegen den last, die hem om der Wederdoopercher argumenten tegen de leere der waarheyt te refuteran opgeleyt was, niets te verwachten hadden, aengemerekt hy tot hetselve eensdeels uyt oorsaecke der lasten syner beroepinge ende anderdeels, dat hy by eenige van ongesontheyt in eenige punten der leere soude gesuspecteert worden, waervan hy begeerde gesuyvert te worden, geensins verstaen en conde ende oock daerby versochte dat, hy van dien last ontslagen synde, sulcx yemant anders mochte opgeleyt werden. De broeders, de redenen D. ARMINII voor onvast ende geensins genoechaem bekennende, hebben besloten, dat D. JACOBUS ARMINIUS door den gedeputeerden met neersticheyt tot het nacomen des vorigen lasts gebeden ende vermaent sal worden.

---

¹⁾ »niet hebben — hetselve”. In plaats hiervan stond er eerst »tegengestaen hebben tot het inwilligen desselven”, maar deze woorden zijn doorgehaald.

4.

Translatie des bibels. — D. WERNERUS HELMICHUS heeft den broederen laten aendienē, dat hy int werck der translatie des bibels met meerder neersticheyt hoopt te voorderen, als hy tot noch toe heeft connen doen. Twelck de broeders met goet genoegē verstaende, hebben den deputatis opgeleyt tot hetselve aen te houden ende, alsoo D. ARNOLDUS CORNELII in den Heere ontslapen is, aen de kercke van Amsterdam te bevoorderen, dat hy, sooveel doenlyck is, van de kerckelycke diensten ende lasten mochte ontslagen werden.

5 ¹⁾.

Alsoo in der saecke van Urck by die van Enchuysen tot noch toe te vergeefs is gaeerbeyt ende voor desen geen hope en schynt te wesen om daerin yet vruchtbaers te mogen wercken, sal datselve, dewyle eenige hope gegeven wort, dat dat eylandeken vercocht sal werden, voor eenen tyt opgeschort worden om ter gelegender tyt naerder daerover resolutie te nemen.

6.

Middelen om de correspondentie met eenige ²⁾ provincien te voorderen. — *Aen die van Groeningen te schryven.* — Van wegen het versoecken der middelen aen den E.E. heeren Staten, waerdoir eenige andere provincien verlicht mochten werden om te bequamer de correspondentie met onsen synodo te houden, hebben de gedeputeerde geantwoort sulcx geschiet te syn ende haer eenige penningen, doch niet verder als voor eens, ontfangen te hebben. Hebben noch deselve verclaert, dat sy aen de andere provincien noch niet geschreven hadden. Ende alsoot sich laet aensien, dat die van Groeningen van voornemen syn de correspondentie met onsen synoden in Hollandt na te laten, dewyle sy in den voorleden jare noch in den onsen tot Edam noch in den Suythollantschen tot Woerden niet verschenen syn, ja oock onse gedeputeerde tot haren synodum niet ontboden hebben, is voor goet ingesien, dat de deputati onses synodi, aen deselve schryvende, na de redenen desselfs vernemen sullen, opdat daeraen na bevint der saecke hierover naerder moge geresolveert worden.

7.

Van de abusen int echtscheyden ende drucken. — Aengaende de groote abusen van de onchristelycke echtscheydinge, licentie int drucken etc.

¹⁾ Bij dit art. heeft D in margine: »De zaecke van Urck.” ²⁾ »eenige” D heeft »de”.

is by den E.E. heeren Staten volgende het rapport van den deputatis geantwoort, dat daerin met ernst voorsien sal werden. Sullen derhalven de broederen haer vermaent houden met haren magistraten respectie in den steden te spreeken ende het voorderen desselfs te recommanderen.

8.

Predicanten, die van nieuws tot den dienst toegelaten syn. — Van wegen de persoonen, die in dit jaer van nieuws tot den dienst beropen ende toegelaten syn geworden, syn dese navolgende:

In den classe van Almar: JACOBUS ALBERTI, de sone des predicants tot Petten, gewesen student tot Franicker, dewelcke, met goeder attestatie van den professoren ende de kercke tot Franicker voorsien synde, na examinatie ende goetkenninge voir deselve classe in de kercke van Coedyck tot een predicant is bevesticht geworden.

In den classe van Harlem is JAN MARTENSZEN, met attestatie gecomen synde van Overrynlandt, by haer geexamineert ende toegelaten voor de gemeynte tot Velsen; noch JAN ADRIAENSZEN, dewelcke attestatie met sich hebbende van de kercke van Almar voor den tyt des vorigen synodi, tweleck, doen vergeten synde, nu wort ingebracht, geexamineert ende goet bekend synde, voir de gemeynte van Crommenie toegelaten is; noch HENRICUS GEISTERANUS, met attestatie van de professoren tot Leyden comende, is na examen, tweleck voor deselve geschiet is, ende na goetvindinge tot een predicant voir de kercke van Assendelft toegelaten. Noch hebben sij SIMON OCKERSZEN, die attestatie van de kercke van Edam vertoonende, na examinatie ende goetvindinge tot een predicant voor de gemeynte van Westzanen geordineert.

In den classe van Amsterdam is GOOSSEN DIRRICKSZEN, synde geweest sieckbesoecker op eenige der Oost-Indischer schepen ende hebbende attestatie van de kercke van Wesop, na examinatie ende goetkenninge tot een predicant aengenomen voir de gemeynte tot Waverveen. Noch is by deselve tot den dienst na voorgaende orden toegelaten JOANNES LUCAE voor de kercke van Laren ende Blaricom, hebbende goede attestatie van den regente en subregente tot Leyden, item van de kercke tot Leyden alsmede van D.D. GOMARO.

By die van Enckhuysen is WAUTER REINERTSZEN, synde geweest sieckbesoecker, vertoonende attestatie van de kercke van Amsterdam, na examinatie voir de gemeynte opt Westeynde van Vlielandt tot den dienst toegelaten.

In de classe van Edam is BERNARDUS GARTS, hebbende attestatie van de classe ende kercke van Delff, na orden der kercke voir de gemeynte van Suyderwoude tot een predicant opgenomen, gelyck mede by deselve

CORNELIUS PETREUS, sijnde geweest rector van de schole tot Edam, tot een predicant voor deselve gemeijnte is aengenomen geworden.

9.

Van de saecke der kercken in de Ommelanden. — In de saecke oft versoeck der kercken in de Ommelanden, alsoo sy niet verschenen syn, is van onsen deputatis gelyck haer in den voorleden synodo in last gegeven was, niets tot voorderinge derselver gedaen off verhandelt geworden.

10.

Beantwoordinge der argumenten aengaende het trauwen der ongedoopter met de gedoopten etc. — Alsoo by den gedeputeerden verclaert wiert, dat de redenen ende argumenten, die voir het trauwen der gedoopten ende ongedoopten byeengesteld syn geweest, by eenige broederen syn beantwoort geworden ende het noodich geacht is, dat by dese vergaderinge derselver kennisse genomen werde, heeft deselve PETRUM ALBERTI, predicant tot Enchuysen, LUCAM JOANNIS, predicant tot Amsterdam, ende CAROLUM PETRI, predicant tot Purmerende, bestemt om deselve te doorsien ende daervan rapport in te brengen. Dewelcke na het doorsien derselver haer oordeel uytspreeckende ende verclarende, dat die antwoorde, cortelyck gestelt synde, wat naerder de saecke uytdruckte ende beantwoorde als in het voorgaende schrift, van twelcke in den voorgaenden synodo is gesproocken geweest, geschiet is, twelck als het na het oordeel der vergaderinge tot kennisse der classen int besonder dient gebracht te werden, hebben de broeders voor goet ingesien, dat van hetselve schrift by de gedeputeerde van elke classe tegenwoordelyck copie medegenomen, by den classen ingesien ende, of men hetselve tot den druck sal voordere ofte niet, met den eersten aen den gedeputeerden onses synodi overschreven sal werden.

11.

Graden der consanguiniteyt ende affiniteyt. — De deputati synodi hebben aen den E. E. heeren Staten in schrift all soodanige graden van consanguiniteyt ende affiniteyt verstoont, als in de h. schrifture tsy uytdruckelyck tsy uyt een gevolch verboden syn ende wort daervan benevens de andere stucken, die in den requeste vervaet syn, de goede uytcoemste verwacht.

12.

Voorstellinge dergener, die van nieuws tot den dienst der kercke beroepen worden. — Alsoo over het gravamen van Harlem in den voorgaen-

den synodo besloten was, dat diegene, die van nieuws tot den dienst der kercke beropen worden, in de gemeeynten, daer sy off wonen off hare woninghe gehadt hebben, veerthien dagen opentlyck voorgesteld sullen werden ende hetselve by der kercke van Amsterdam aen eenen persoon, die, by haer gewoont hebbende, in de classe van Enchuysen beropen was, is geweygert geworden, heeft de synodus verclaert, dat de voorgenomen resolutie achtervolcht ende eenpaerlyck in allen classen onderhouden sal worden.

13.

Kerckenhistorie deser landen. — Dewyle op het stuck van de voordeeringe eener kerckelycker historie by de classen na de resolutie des vorigen synodi niet en is gelet geworden, worden de classen vermaent tselve te gedencken ende int werck te stellen.

14. 1)

ADOLPHI VENATORIS *voorstel ende versoek aen den synodum.* — ADOLPHUS VENATOR, kerckendienaer tot Almar, heeft aen de vergaderynge versocht, alsoo de swaricheyt, die te voren binnen Almar is geweest, geeyndicht ende tot vrede gebracht synde, wel voorts uyt der gedachtenisse diende genomen ende verswegen te worden, dat alle de acten, die in den voorgehoudenen synodo dier saecke halven aengeteyckent ende in desselven actis gestelt syn, te samen uytgedaen ende wechgenomen souden werden, off, indien hem sulcx niet conde ingewilliget worden, dat dan benevens de acten, die aen den classen syn uytgesonden, oock alle de besondere handelyngen, in sich gelyck de geheele saecke als oock de redenen, antwoorden ende wederantwoorden vervatende, die aen allen zyden waren gedaen ende voortgebracht, daerby gevoecht ende niet alleen hier maer oock den classen, dewelcke ten meesten deele die niet gehoort hadden, tot wechneminghe van alle contrari oordeel geopenbaert mochten werden. De broeders, bedynckende ende overleggende, dat het eerste, de acten overall met onderteykeninge uytgesonden synde, niet doenlyck ende het ander om redenen, die sy overdachten, geensins stichtelyck ende oock daerom niet geraden was, hebben geresolveert: dewyle uijt het rap-

1) In margine is het volgende later bijgeschreven: 14. »De saecke van Almar is beslecht. De broeders, die van den synodo tot de handelynge der swaricheyt binnen Almar in den vorigen synodo bestemt waren, hebben der vergaderinge aengedient, dat deselve ten eynde gebracht ende de broeders met den anderen syn versoent geworden, twelck de vergaderinge met blytschap aenhoorende, heeft de gantsche saecke daerby laten berusten'. De andere codd. hebben alleen dit bijgeschrevene als art. 14 opgenomen, terwijl art. 14 van onzen tekst bij die alle ontbreekt.

port eeniger der broederen, die tot verhandelynge der swaricheyt binnen Almar van den synodo bestemt waren, verstaen ende met blyschap aengehoort is, dat deselve swaricheyt geeyndicht ende tot vrede is gebracht geworden, dat darom het lesen der acten, die van wegen de voorgaende swaricheyt in de acten des voorleden synodi tot Edam gestelt syn, in dese vergaderynge overgesien, voorbygegaen ende achtergelaten ende dat de saecke, dewyle de synodus in den vrede, die gemaect is, een goet genoegen neemt, daerby berusten sal ende deselve sonder int minste yet anders daervan op te halen, te vernieuwen ende yet nieus te resolveren, by de gemaecte reconciliatie gelaten sal werden. In welcke resolutie ende uytspreecke als ADOLPHUS VENATOR hem niet wel conde vernoecht houden, heeft hy niet alleen tot het voorgaende aengehouden maer oock, indien de broeders tot hetselve niet verstaen conden, daernevens versocht, dewyle hy by eenige van ongesontheit der leere is gesuspecteert geweest ende sulcx in geene noch leege noch hooger vergaderinge tot beschuldiginge is ingebracht geworden ende tot noch toe niets ingebracht wort, off soo der yet ware, dat hy begeerde, dat sulcx alsnoch geopenbaert wierde, aengemerckt hy hereyt is hem daerin te verantwoorden, dat dan in de acten deses synodi gestelt ende uytgedruckt mochte werden, dat niets tegen hem int stuck van de leere ingebracht, noch dat oock de voorgaende versoeninge over hetselve stuck is gemaect geweest, ten eynde hy daerdoir by hemselven gerust gestelt ende by anderen van de suspicie gevryt mochte werden. De broeders, hierover met den anderen spreekende ende oordeelende, dat alhier, de vrede gemaect synde, niets dient geparticularizeert te werden, hebben eendrachtich besloten by de voorgaende resolutie te blyven. Waerin als ADOLPHUS VENATOR hem niet gerust liet stellen ende niet alleen tot het voorgaende wederom aenhielt maer oock daerby voechde, indien hem het vorige van den broederen niet conde ingewillicht worden, dat dan tselve versoeck ende die verclaringe over tstück der leere in een besondere acte, die by hem soude berusten, uytgedruckt ende verclaert ende daervan in dese acten alleen met corte woorden mentie gemaect soude werden, hebben de broeders, die geen redenen der veranderinge sagen, voor goet ingesien ende besloten by de voorgaende resolutie te blyven, ende dat hem sulcx tot voorcominge van veerder handelyngen doir D. HERMANNUM GERARDI, D. FES- TUM HOMMIUM ende D. LUCAM JOANNIS met afcortinge aller veerder aenhou- dingen sal aengeseyt worden. Welcke broederen, na het volbrengen derselver commissie ingecomen synde, gaven den broederen te kennen, dat ADOLPHUS VENATOR, over de resolutie des synodi hem bedroevende ende verwonderende, noch ten lesten versochte, dat dan hem op belofte van alles by hem te behouden copie soude verleent worden van alle beson- dere acten, die binnen Edam aengeteyckent waren. Waerin de synodus

niet connende verstaen , heeft dese saecke by de voorgaende resolutie laten berusten.

15.

Vant oversenden gravaminum. — Over het versoeck der sijnoden van Gelderlandt ende Suythollandt aengaende het oversenden van den gravaminibus aen deselve gelyck mede der harer aen ons , als bij ons int oversenden derselver aen den classen onses synodi geschiet , is bij den classen geantwoort , dewyle sulcx niet wel geschieden can ende om redenen niet seer geraten is , dat het sal blyven , als tot noch toe is onderhouden geweest.

16.

Swaricheyt tot Broeck is ten deele wechgenomen. — De broeders , die tot wechneminghe ende bevredinge der swaricheyt tot Broeck in Waterlandt in den voorgaenden synodo syn gedeputeert geweest , hebben der vergaderinge voor rapport aengedient , dat na lange ende sware handelinge deselve swaricheyt opgelicht ende bevredicht ende dat P. AEMYLIUS met de classe van Edam op conditie van dese navolgende schultbekenninge is versoent geworden :

Alsoo seeckere oneenicheyt tusschen den classen van Edam ter eender ende de gemeynte tot Broeck met PETRO AEMILIO , haren kerckendienaer , ter ander zyde ontstaen was , soo is door tusschenspreecken der vyff gedeputeerden des synodi van Edam , hiertoe specialyck gecommitteert , een broederlycke versoeninge onder den voorschreven partien opgerecht in manieren als volcht :

Nadien eenige dyngen by PETRO AEMILIO int incomen syns diensts in Embderlandt syn voorgevallen , daerover hy in den synodo tot Amsterdam begeert heeft , dat de vergaderinge hem , soovele hy soude mogen verstaen worden daerin misdaen te hebben , ten besten willen ¹⁾ houden , waervan alsdoen nagelaten is hem te belasten gelycke verclaringe te doen in den classe van Edam , soo ist dat hy tselve alnoch tegenwoordich doet. Ende nadien oock int beginsel syner bedieninge alhier tot Broeck eenige dyngen geschiet syn , die de classis verstaet buyten gewoonlycke ordre gebuert te syn ende oock eenige andere pointen daerna geduerende de oneenicheyt tusschen den voorschreven classen ende de kercke van Broeck met PETRO AEMILIO by hem gevallen syn , die de classis berispelycken acht , soo begeert hy oock , dat men hem sulcx ten besten houde , voor sooveel tselve by de voorgaende synoden berispelyck is gooordeelt. Ende hiermede sullen voortaan alle swaricheden ende oneenicheden wechge-

¹⁾ »willen" D heeft »zoude willen".

nomen syn ende begraven blyven, oock de lidtmaten binnen Broeck hieronder verstaende, die onder malcanderen ongerust geweest syn. Ende sal PETRUS AEMIUS by de classe van Edam voortaan voor een medebroeder bekend ende gehouden worden Sal oock tot meerder bevredinge dese versoeninge, aldus geschiet, der gemeynte tot Broeck door den gedeputeerden des synodi met opentlycke vermaninge bekend gemaect worden Actum tot Edam den 27^{en} July anno 1604

Maer alsoo eenige mannen, haer hiertegen hardelyck stellende, niet en conden tot versoeninge gebracht werden, hebben de gedeputeerde verclaert, dat deselve versoeninge der gemeynte tot Broeck niet heeft connen bekend gemaect werden, welke mannen ende broeders, als sy alnoch haer onseggelyck laten vinden ende haer van der kercke onthouden, heeft de vergaderinge voor goet ingesien uyt haren name vier persoonen, twee uyt de classe van Edam te weten CAROLUM PETRI, predicant tot Purmerende, ende JORIS JORISZEN STRYT, predicant tot Ransdorp, ende twee uyt den anderen classen namelyck WAUTER ADRIAENSZEN, predicant tot Graft ende Ryp, ende CORNELIS JANSZEN, predicant tot Schellynckhout, aen deselve met credentie te senden om deselve tot afstant harer hardicheyt te vermanen ende in cas van volherdinge haer het gebruyck des heyligen avontmaels te ontseggen ende te kennen te geven, dat tegen haer tot oeffeninge der kerkelycker straffe kerkelyck sal gehandelt werden, waertoe dan de classe van Edam geauthoriseert wort om tselve, haer van den voorseyden broederen bekend gemaect synde, int werck te stellen.

Ende alsoo bevonden wort, dat eenige, die uyt den name des kerckenraets van Monickendam tegen den gedeputeerden onses synodi seer onbeleefdelyck ende onverstandelyck hebben geschreven, syn onse broeders de deputati by de vergaderinge voor onschuldich verclaert, van hare neersticheyt in die handelynge tot Broeck bedanckt ende de vorige ¹⁾ vier gecommiteerde broeders belast tot Monickendam haer te vervoegen, na de authuers dies briefs te vernemen ende deselve na bevint der saecke te vermanen

Ende als na het nemen deser resolutie twee mannen uyt den name ende van wegen de vroetschap tot Broeck voir de vergaderinge verschenen ende uyt derselver last requeste overgaven, in dewelcke sij niet alleen claechden over de langduerige moyte ende swaricheyt, dewelcke aldaer nu duslange bestaen hadde, maer oock versochten, dat van wegen des synodi deselve swaricheyt met vlyt by de hant genomen ende die ten eynde gebracht mochte werden, heeft de E vergaderinge geresolveert bij het voorgaende te blyven, de persoonen, die nu tegenwoordich syn

¹⁾ »vorige" D heeft »voorz."

ende insonderheyt den eenen, die mede een is van de partien, die haer seer onseggelyck hebben laten vinden, te vermanen ende den broederen, die om dese swaricheyt wech te nemen gecommitteert syn, benevens de voorgaende commissie op te leggen den heeren van de vroetschap aldaer na gelegentheyt aen te spreeken, dese onse neersticheyt te kennen te geven ende, alsoo het mede aen haer is schortende, dat de swaricheyt aldaer niet wechgenomen ende de vrede vercregen wort, deselve aen te soecken haer devoir, sooveel in hen is, daertoe aen te wenden, dat sy tot hetgene, twelck sy versoecken, souden mogen geraecken.

17.

Is aen den kercken in Vranckryck geschreven. — Aengaende het schryven aen den kercken in Franckryck, waervan in den voorgaenden synodo gesprooken synde den deputatis in last gegeven was met den broederen in Suythollandt te spreeken, hebben de deputati verclaert, dat aen denselven kercken geschreven ende dien aengedient is, dat het versoek, twelcke hare ende onse belydenisse aensiet, tot den nationalem synodum behoort, in dewelcke, die men hoopt dat haest sal ingewilicht worden, sal bevoordert worden. Ende aengaende D. JOANNEM PISCATOREM, dat hen believe haer daerin wat matiger, sonder die met soodanige hefticheyt te dryven, te willen dragen, ende dat tot nasoeckinge der leeringen D. PISCATORIS yemant by den broederen in Suythollant bestemt is om de schriften D. PISCATORIS wat naerder in te sien ende te doorlesen.

18.

CASPARS COOLHAES excommunicatie. — Belangende de saecke van CASPAR COOLHASE, alsoo de broederen van Suythollant verstonden, dat de excommunicatie desselven tot Amsterdam behoorde te geschieden, uyt oorsaecke dat de meeste faulten, die deselve heeft begaen, in Noorthollant gevallen syn ende dat hij, tot Amsterdam nu alderlangst gewoont hebbende, aldaer alderbest bekend is, ende onse synodus achtede, dat nootwendiglyck den broederen in Suythollandt toequam de excommunicatie over denselven uyt te spreeken, aengemerckt syn faulten in Suythollandt haer beginsel genomen hadden, dat hy oock noyt by de Noorthollantsche kercken voir lidtmaet der kereke bekend ende niet by haer maer den broederen in Suythollandt was vermaent geworden, hebben de broeders des synodi voir goet ingesien dit by de resolutie des vorigen synodi te laten berusten.

19.

Vant doopen der ouder siecker personen. — Vant doopen des patients

ende alsoo der ouder siecke persöonen, etc. ¹⁾, alsoo by eenige classen tselve voor goet bekend ende by eenige daerop niets is geresolveert geworden, wort tselve tot discretie der classen gelaten, ter tyt in den synodo nationali yet seeckers daarvan sal gestatueert worden.

20.

Onschult van die van Groeningen, waarom sy niet verschenen syn. — Is gelesen eenen brieff van magistro JOACHIMO WERMERO, predicant tot Groeningen. uyt den naeme der kercke van Groenynge geschreven, verclarende tot harer ontschuldiginghe, dat sy in dese vergaderinge niet tegenwoordich syn en conden, dewyle sy den brieff van de beschryvinge soo laet ontfangen hadden, dat sy, wel eenen uyt der stadt bestemt hebbende, niemant van den platten lande soo haest conden becomen. Versochten daerom, dat in toecomenden tyden veel vroeger de tyt ende plaetse onses synodi mochte overgeschreven ende alsoo bekend gemaect werden. Verstaet daerom de synodus, dat sulcx geschieden ende het schryven, twelck boven articulo 6° is besloten, sal nagelaten werden.

21.

Voorstel eenes GERBRANDT JANSZEN tot Hoorn. — Is verschenen eenen GERBRANDT JANSZEN SCHAFT, wonachtich tot Hoorn, verclarende van wegen sijn suster WELMOET JANSDOCHTER over eenige uytspreecke, by de classe van Hoorn uytgesproecken ²⁾, tot dese vergaderinge geappelleert te hebben ende die oock nu te achtervolgen. Alsoo is mede gecompareert eene CATERINA DE RIVERS, wonachtich tot Amsterdam ende lidtmaet aldaer, mede ten selven eynde clagende over eene GRIET ARISDOCHTER, dewelcke, de ander partie synde, waeruyt de gemelde uytspreecke ontstaen is, haer seer schandelyck beswaert hadde, ten eynde oock datselve in dese vergaderinge, in dewelcke sy verstaen hadde, dat dese saecke soude dienen, meteenen mochte bedacht ende verhandelt werden. Hierover heeft de synodus geresolveert, alsoo dander partie niet verschenen was ende voor raetsaem ingesien wiert, dat eenige deser vergaderinge na Hoorn uytgesonden souden werden om eenige swaricheyt, die aldaer haer begonde te openbaren, wech te nemen, dat dese saecke doir eenige gecomitteerde tot Hoorn aengehoort ende afgehandelt soude werden. Heeft daerom tot dien eynde bestemt benevens de gedeputeerde onses synodi twee predicanten uijt de classe van Enchuysen PETRUM ALBERTI ende HERMANNUM GERARDI, predicanten tot Enchuysen, ende uyt de classe van Almar CORNELIUM HILLENIUM, predicant tot Almar, ende VINCENTIUM

¹⁾ »etc.» D heeft »waervan in den voorgaenden sijnodo is gevraecht geworden.» Evenzoo C. ²⁾ »uytgesproecken» D heeft »uijtgesproecken over deselve.»

MUESEVOET, predicant tot Schagen, om ter eerster gelegentheit desen selven last uyt te voeren ende de swaricheyt, die gevreest wort, met kennisse ende behulp van de classe van Hoorn voor te comen ende soot doenlyck is te eyndigen.

22.

Versoeck van JACOB HEERMANS. — Alsoo eenen JACOB HEEREMANS, schoolmeester, binnen Almar wonende, ten aensien van synen grooten last der kinderen aen de vergaderynge eenige middelen versochte om by bestervinge van papen off bagynnen in dier plaetse uyt die middelen onderhout te mogen vercrygen, is hy aen de kerecke van Almar gewesen om aldaer synen noot te kennen te geven ende met harer kennisse daerin te handelen.

23.

Gravamina.

Almar.

Vant gebruyck der geestelycker goederen. — Alsoo bevonden wort, dat de kerkelycke goederen in vele plaetsen niet recht gebruyckt en worden, wort gevraecht, off het niet noodich en is te bestemmen ende aen den E.E. heeren Staten te bevoorderen, ten eersten dat de administratie derselver goederen volgende tgebruyck ende beslyt der ouder kercken ende concilien met kennisse der predicanten offte der kerekenraden mochten geschieden; ten tweeden dat oock uyt deselve goederen eenige studenten insonderheyt voor den dorpen, gelyck nu voor de steden in den collegie der E.E. heeren Staten van Hollandt geschiet, mochten onderhouden werden.

Heeft hierop de synodus geantwoort, dat het geheel noodich is, dat de abusen geweert werden, doch dat dien wech, die int gravamen begrepen is, niet geraden is. Maer soo yemant cenige misbruycken onder syn classe bevint, dat hy die int besonder aen den E heeren Staten sal vertoonen ende aenhouden, dat die gebetert werden ¹⁾. Ende den studenten aengaende, soo der eenige dorpen syn, dewelcke tot sulcx middelen hebben, dat die, sulcx aenvangende, een pryselyck werck doen sullen.

24.

Harlem.

Van den wandel der studenten in de theologie — Off het niet geraden is, dat men sal alle devoor aenwenden, dat de studenten, tot Leyden in

¹⁾ »dat die gebetert werden” ontbr. in D.

de theologie studerende, tsy dat sy binnen off buyten het collegie wonen, gehouden sullen syn in sulck een eerbaerheyt ende geschicktheyt haer te dragen soo in kleedinge als conversatie, gelyck hare professie ende de stichtinge der gemeynte Gods ten hoochsten vereyscht, dewyle men hoort veel opspraecks over verscheyden feylen ende abusen, die daerin begaen worden, alsoo dat vele gemeynten een afkeer krygen de studenten tot den dienst te beroepen.

Antwoort de synodus, dat men aen den E. heeren professoren sall versoecken, dat het haer believe daerop te letten ende na hare getrauwicheyt soo nauwe daerop achtinge te hebben, dat sy haer stichtelyck mogen dragen, gelyck mede alle predicanten ende kerckenraden vermaent worden op die int besonder te sien ende te vermanen, dewelcke van wegen hare plaetsen tot Leyden in der theologie studeren.

Particularia.

25.

TIELMANNI CUPUS *versoeck*. — Alsoo TIELMANNUS CUPUS versoecht heeft, dat hem de namen aller predicanten, die in dese troubelen in desen quartiere gedient hebben, met uytdruckinge wat sy te voren hebben gedaen, waer sy hebben gedient, vertrocken ende gestorven syn, met voornemen eene kerckelycke historie te beschryven, ende van den classe van Almar gevraecht wert, wat hierin dient gedaen te werden, heeft de synodus voir goet ingesien, dat dit tot de classen gebracht sal worden ende dat een ygelyck daerin sal handelen, gelyck tselve tot stichtinge der kercken sal achten te behooren.

26.

Verscheyden vragen, by die van Almar voorgestelt. — Heeft noch de classis van Almar gevraecht, off het niet geraeden sy de correspondentie met den synodo ¹⁾ in Zeelandt te voorderen; item dat de dyngen, dewelcke de deputati van andere synoden in last hebben om op den ²⁾ synodum te brengen, in tyts off aen onsen gedeputeerden off aen den classem synodalem over te schryven, opdat sy alsoo met den anderen gravaminibus overgesonden ende in de classen over deselve resolutien genomen mochten werden; item dat men aenhoude, dat het stuck des misbruycks van den eet gebetert ³⁾ worde. Antwoort de synodus, dat het eerste niet noodich is, alsoo aldaer de synodus jaerlix niet gehouden en wort; dat het tweede der discretie van den deputatis sal bevolen blyven, ende dat

---

¹⁾ »met den synodo» ontbr. in C. ²⁾ »den» D heeft »desen». ³⁾ »gebetert» D heeft »geweert», gelijk C eerst ook had.

van het derde benevens van de andere misbruycken, door requeste ver-
toont, alsnoch de vrucht verwacht wort.

27.

Van een vrouwe, die getraut heeft haers mans susters man ¹⁾. — Dewyle een vrouwe, lidtmaet der kerecke synde, getraut heeft haers over-
leden mans susters man niettegenstaende sy van de kerecke ²⁾ seer neer-
stelyck om .hetselve na te laten is vermaent ende afgeraden geworden,
wort darom by den broederen des classis van Amsterdam gevraecht,
off sy deselve vrouwe ten avontmale sullen mogen toelaten De synodus
oordeelt, alsoo soodanich houwelyck in Gods woort niet verboden ende
in den jure canonico ende den ³⁾ E. heeren Staten toegelaten wort, dat
deselve vant gebruyck des avontmaels, haer stichtelyck dragende, niet en
behoort afgehouden te worden.

28.

Van de bankerottiers. — Overmits datter in de steden van Hollant
vele bankerottiers worden tot groote schade van vele menschen ende
sware ergernisse der kercken, wort by denselven broederen gevraecht,
hoe ⁴⁾ met deselve sal handelen etc Wort geantwoort, alsoo deselve
niet altyts gelyck syn ende daerom niet seeckers daerover geresolveert
can werden, dat dit gestelt ende bevolen wort in de goede discretie ende
voorsichtigheyd der kerekenraden.

29.

Eene, die getraut heeft diegene, daer hy mede in overspel geleeft heeft. —
Noch wort by denselven broederen gevraecht, hoe men handelen sal met
soodanich een lidtmaet der kerecke, welcke na den doot van syn vrouwe
onwettelyck die getraut heeft, met dewelcke hy binnen het leven van
syn vorige huysvrouwe in overspel geleeft heeft Wort geantwoort, dat
die, dewyle hy tegen de wetten sondicht ende het overspel daerdoir con-
tinueert ende noch daerenboven hem onstichtelyck ⁵⁾ draecht, doir een
minder excommunicatie opentlyck hem voor geen lidtmaet der kereken
verclarende, sal van de tafel des Heren afgehouden ende na discretie
tot syner tyt afgesneden worden.

30.

Gedurige scriba. — Dewyle noch by die broederen gevraecht wort,

¹⁾ »haers mans—man” C heeft »haers susters man” D »haer mans etc.” ²⁾ »kerecke”
Er stond eerst »kerecke van Amsterdam”. De laatste twee woorden zijn echter door-
gehaald. ³⁾ »den” C heeft »bij den”, D »van den”. ⁴⁾ »hoe” C en D hebben »hoe
men.” ⁵⁾ »onstichtelyck” C en D hebben »onseghelijc”.

off het geraden ware, dat een gedurige scriba des synodi gestelt mochte werden, soo wort sulcx tot de classes gereferreert.

31.

Licentie der Papisten in de uytvaerden etc. — Alsoo de broeders van Hoorn voorstelden de groote licentie der Papisten niet alleen int vergaderen maer oock in de uytvaerden te gebruycken, openbare wieroockinge, ontsteekinge der keerssen in de kercken als tot Berckhout, Woggenum ende Grosthuyzen geschiet is etc., wort voor goet ingesien, dat deselve broederen de kennisse, die sy daervan hebben, aen den deputatis sullen oversenden ten eynde daerin geremedieert werde.

32.

Vant doopen eens bejaerden jonckmans etc. ¹⁾. — Noch vragende, hoe men met soodanich een jonckman handelen sal, dewelcke, niet wetende, noch off hy gedoopt is noch van waer hy is noch oock van ²⁾ syn ouders, begeert ten avontmale toegelaten te werden, off sy oock denselven eerst doopende, sullen mogen toelaten De synodus acht, dat alsoo met hem gehandelt sal werden.

33.

Verkiesinge der gedeputeerden des synodi. — HERMANNUS GERARDI, nu twee jaren den last der deputatie deses synodi gedragen hebbende, wort over syn neersticheyt ende getrouwicheyt van den broederen bedanckt ende is in syn plaetse vercoren D. JACOBUS ROELANDI, predicant tot Amsterdam, om met D. JOANNE BOGARDO in dit jaer dien last der deputatie waer te nemen.

34.

Deputatie op den Gelderschen synodum. — Is om op den aenstaenden synodum van Gelderlant met credentie te verschynen bestemt CORNELIUS HILLENIUS, dienaar Jesu Christi tot Almar, gelyck mede deselve tot die deputatie gecontinueert wort, indien deselve synodus wederom voir den tyt des ³⁾ aenstaenden synodi soude mogen gehouden werden.

35.

Deputatie op den synodum van Groeningen. — Is noch bestemt tot den synodum van Groeningen D. PETRUS CORNELII, predicant tot Enchuyzen, om

---

¹⁾ »jonckmans etc.» D heeft »mans». ²⁾ »van» C en D hebben »iet van». ³⁾ »des» C en D hebben »onses.»

op deselve als voren met credentie uyt den name deser vergaderinge hem tegenwoordich te laten vinden.

36.

Reeckeninge is opgenomen. — Om de reeckeninge D. HERMANNI GERARDI aen te hooren syn bestemt JOANNES SYLVIUS, predicant tot Slooten, CORNELIS JANSZEN, predicant tot Schellynckhout ende de E. CORNELIS JANSZEN VAN DEN NIEUBURCH, ouderlynck tot Almar, dewelcke verclaert hebben, dat sy, die in alles bevindende te accorderen, die opgenomen hebben ende dat de overgeschoten penningen met onderteykeninge by deselve in handen D. praesidis JOANNIS BOGARDI syn overgegeven geworden.

37.

Van de betalinge der oncosten, die van wegen tverhandelen eeniger swaricheden gedaen worden — Alsoo dickwijlen om der voorgevallen swaricheden deputatien voorvallen ende groote oncosten gedaen werden, wort den classen in bedyncken gegeven, off het niet geraden is, dat deselve bij die kercken ende persoonen betaelt sullen worden, die men bevinden sal in den moyten ende swaricheden schuldich te syn.

38.

Censura ende besluyt. — Censura is gehouden ende nadat CAROLUS PETRI, predicant tot Purmerende, een vermaninge uyt den 1^{en} brieff aen den Corinthen cap 2 vers 1 ende 2 gedaen heeft ende D. praeses JOANNES BOGARDUS ende D. assessor PETRUS ALBERTI bestemt waren om den E. heeren burgermeesteren voor derselver goetgenegentheyt ende beleefteyht, aen de vergaderinge bewesen, uyt derselver name te bedancken, is de synodus in aller vrede met aenroepinge ende dancksegginge tot God geeyndicht ende heeft elcke classe de acten deses synodi, alhier in loco uytschryvende, medegenomen ende sal de aenstaende synodus na orden tot Harlem gehouden worden. Actum Almar desen 17^{en} Juny anno 1605.

JOANNES BOGAERT, praeses synodi.
CORNELIUS HILLENUS, synodi hujus scriba.
